

Výhody a nevýhody digitalizace veřejné správy

Ačkoliv není digitalizace veřejné správy žádnou novinkou, během pandemie se stala velmi diskutovaným a společensky důležitým tématem. Komunikace se státem online má nesporně řadu výhod, ale nese s sebou i jistá rizika. Zákon o právu na digitální služby¹, schválený 11. prosince 2019, dává občanům právo činit digitální úkony a využívat digitální službu, kterou orgán veřejné moci povinně poskytuje. Digitalizace jako trend dále postupuje, čemuž nasvědčuje i to, že součástí vlády je také místopředseda pro digitalizaci. Pokud by se podařilo docílit úplné digitalizace, nebyla by tím narušena práva některých skupin obyvatelstva?

Demokratické státní zřízení vyžaduje velké množství byrokracie, kterou může digitalizace o dost zjednodušit. Důkazem toho jsou statistiky z jiných států EU, které v procesu digitalizace došly dál než ČR². U nás zatím funguje koncept eGovernmentu, který obsahuje portál občana, datovou schránku nebo například eRecepty. Součástí eGovernmentu jsou také základní registry. Občané nemusí pokaždé vyplňovat své údaje do formulářů, protože úřad informaci získá ze základního registru a díky tomu, že jsou registry právně ukotveny³ a automaticky se aktualizují, není nutné stvrzení platnosti podpisem občana. Díky tomu mohou některé úřady plnit své agendy efektivněji.⁴

Jedním z příkladů je registrace k očkování. Díky online systému se občané mohli jednoduše zaregistrovat na webových stránkách. Podle mého názoru to bylo vyhovující pro většinu z nich a také to ušetřilo další čas lidem, kteří by jinak museli zapisovat do systému každého zvlášť. Vzhledem k počtu registrujících se osob si nedokážu představit, jak by registrace fungovala v „offline“ podobě. Dalším pokrokem v digitalizaci je rezervační systém na městských úřadech. Lze si vybrat konkrétní čas a vyhnout se čekání. Také se tím omezí počet osob přítomných na úřadě, což je z epidemiologického hlediska další přínos.

Vývoj techniky jde kupředu a věřím, že digitalizace by ho měla doprovázet. K digitalizaci úplné by ovšem podle mě nemělo v dohledné době dojít. Hlavním důvodem je právě možnost, že by 100% digitalizace vedla k diskriminaci určitých skupin občanů. Rozeberme si tento bod podrobněji na již zmíněném příkladu s registrací k očkování. V první

¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-12>

² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

³ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-111?text=z%C3%A1kladn%C3%AD+registr#p70>

⁴ <https://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-registry-a-sprava-zakladnich-registru.aspx>

vlně registrace se mohli registrovat osoby starší 80 let. Vzhledem k tomu, že téměř dvě třetiny občanů starších 75 let nikdy nepoužilo internet a jedná se o asi 350 000 lidí⁵, dá se předpokládat, že zdaleka ne všichni mají v okolí někoho, kdo by je mohl zaregistrovat. A jak se můžeme dočíst v Listině základních práv a svobod, čl. 31, *Každý má právo na ochranu zdraví*.⁶ Pokud si v modelové situaci představíme seniora, který internet nikdy nepoužil a nemá ve svém okolí nikoho, kdo by ho zaregistroval, neupíráme mu jeho právo na ochranu zdraví?

Další skupinou lidí, kterou by digitalizace mohla zasáhnout, jsou sociálně slabší lidé, kteří si přístup k internetu nemohou dovolit. V ČR žije skoro 24 000 bezdomovců⁷, o kterých se dá předpokládat, že nemají plnohodnotný přístup k internetu a moderním technologiím. Na základě toho by ovšem neměli být znevýhodněni v péči o zdraví a v komunikaci se státem.

Pokud by stát přesunul všechny možné úkony pouze do digitální roviny, vystavil by se nebezpečné závislosti na technologické firmě. Další problém ve struktuře veřejné správy by mohl nastat při kybernetickém nebo hackerském útoku. Takový útok nebo vydírání od technologické firmy by mohly vést k dalšímu porušení Listiny základních práv a svobod, a to v souvislosti s neoprávněným nakládáním s osobními údaji, protože podle čl. 10, b. 3, *Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě*.⁸ Sama se setkávám ve svém okolí s názorem, že osobní údaje nejsou v digitálním prostředí v bezpečí, a tak někteří lidé dávají přednost fyzickým cestám na úřad.

Pod nátlakem hackerů nebo firem, které technicky zabezpečí digitální systém by se stát mohl snadněji stát zkorumpovaným a dokonce by se mohl rozejít s prvním článkem Ústavy, který říká, že *Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana*.⁹

Z praktického hlediska nejsme na digitalizaci veřejné správy v takovém měřítku připraveni. Pokud se vrátím k příkladu s registrací k očkování, je dost vypovídající, že po povolení registrace lidem starším 40 let, měl systém hodinový výpadek. Podobné nedostatky lze najít i v rezervačním systému úřadu. Když jsme si chtěli vyzvednout dva hotové cestovní

⁵ https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-v-cesku-ockovani-vakcina-seniori_2101062029_ako

⁶ <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

⁷ <https://www.mpsv.cz/-/kolik-zije-v-cr-bezdomovcu-vyzkumny-ustav-prace-a-socialnich-veci-predstavil-zavery-rozsahleho-pruzkumu>

⁸ <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

⁹ <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html?ww=st%E1t&x=0&y=0#>

pasů, měli jsme se podle pokynů zarezervovat každý zvlášť. V rezervačním systému jsou půlhodinové úseky, takže bychom vydáním dvou pasů sebrali z úředních hodin kompletní hodinu. V této nedomyšlené podobě by mohla digitalizace spíš uškodit.

Protože jsem zastáncem digitalizace jako trendu, ocenila bych, kdyby se Česká republika v procesu posunula a dosáhla alespoň průměru EU a digitalizaci urychlila. Na problematiku pomalé digitalizace v ČR upozornila i Evropská komise.¹⁰ Zároveň zatím není v našich možnostech, abychom docílili úplné digitalizace a nerozešli se s duchem Listiny základních práv a svobod. Vyrovnat by se musely možnosti a dovednosti převážně u seniorů a sociálně slabších skupin obyvatel a musela by se zajistit bezpečnost digitální infrastruktury, nemluvě o praktické stránce věci.

Proto je podle mého názoru ideální analogové řešení, které funguje například v možnosti platit bezhotovostně i hotovostně – rovněž není možné zakázat platby v hotovosti, přestože bezkontaktní způsob platby je na vzestupu.

Dá se počítat s tím, že časem se začne digitální cestou řešit drtivá většina věcí, ale aby se zachovala rovnost, řešení by mělo být analogové do té doby, než budou mít všichni občané bez rozdílu možnosti a schopnosti digitálně komunikovat. A vzhledem k tomu, že v současné době je stále 1 % Čechů, kteří nevlastní ani mobilní telefon¹¹, myslím, že v řádu desetiletí se úplné digitalizace nedočkáme.

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020-european-semester-csr-comm-recommendation-czechia_en.pdf

¹¹ <https://mobilmania.zive.cz/clanky/pouze-1--obyvatel-cr-stale-nema-vlastni-mobil-smartphony-uz-si-oblibili-i-seniori/sc-3-a-1353422/default.aspx>

Další zdroje:

1. <https://www.youtube.com/channel/UCCEISjcwdeqghfa4Z2mWMOg>
2. <https://digital.nhs.uk/about-nhs-digital/our-work/digital-inclusion/what-digital-inclusion-is>
3. <https://www.vupsv.cz/wp-content/uploads/2021/01/Voboril-J.-Digitalizace-a-pravo-na-analogove-reseni.-FSP-c.-5-2020.pdf>
4. <https://ct24.ceskatelevize.cz/tema/599984-digitalizace>
5. <https://www.isvs.cz/jaky-je-stav-digitalizace-verejne-spravy-v-ceske-republice/#:~:text=Z%C3%A1kon%20%C4%8D.,digitalizace%20a%20rovn%C4%9B%C5%BE%20Katalog%20slu%C5%BEeb>
6. <https://www.peak.cz/digitalizace-verejne-spravy-je-nezbytna-ma-vsak-i-spoustu-specifik/31446/>
7. https://advokatnidenik.cz/2020/10/27/platforma-rozumne-pravo-digitalni-komunikace-s-urady-musi-byt-standardem/#_ftn2